

12 april 1999

Aan de Minister van OCW
Drs. L.M.L.H.A. Hermans
Postbus 25000
2700 LZ ZOETERMEER

Amsterdam, 12 april 1999
Onze referentie: 990662\BL\js\

Mijnheer de Minister,

In aansluiting op mijn bericht van 3 september 1998 en in overeenstemming met mijn, ook tegenover de werkgroep Srebrenica van de Tweede Kamer der Staten-Generaal uitgesproken voornemen, licht ik U gaarne in over de (procedurele) voortgang van het onderzoek inzake Srebrenica.

De politieke en publicitaire aandacht voor het onderzoek gedurende de tweede helft van 1998 heeft veel aandacht, tijd en energie van de onderzoeksgroep gevergd. Tegelijkertijd is de aandrang om in het jaar 2000 met een resultaat te komen sterk verhoogd. Het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie en de onderzoekers voelen de noodzaak daartoe zeer sterk, al blijven de al vaker genoemde voorbehouden onverminderd van kracht. In dit verband kan bijvoorbeeld worden gewezen op de recente gebeurtenissen in voormalig Joegoslavië, die althans voorlopig voorzetting van het onderzoek daar ernstig bemoeilijken c.q. onmogelijk maken.

In dit verband is relevant te vermelden dat een reeds eerder voorziene uitbreiding van de onderzoeksstaf, ingegeven door de inhoudelijke ontwikkeling van het onderzoek, met spoed is uitgevoerd nadat de uitkomst van de voornoemde politieke discussies duidelijk was geworden. Een drietal gekwalificeerde onderzoekers met expertise, die aanvullend is op reeds aanwezige deskundigheid (regiodeskundigheid gepaard aan taalvaardigheid Servokroatisch; bestuursgeschiedenis en geschiedenis van veiligheids- en inlichtingenwerk), is tot de onderzoeksgroep toegetreten, die daardoor nu zeven full-time wetenschappers omvat (naast de deeltijdactiviteiten van de directeur en het hoofd onderzoek van het instituut en de aan de onderzoeksgroep toegevoegde assistentie en logistieke ondersteuning).

Voor de voortgang van het onderzoek en de te ondernemen analyses is voorts van belang dat dit kalenderjaar de rapportages van de extern uitgezette onderzoekingen, die uitgevoerd worden in (nauw) overleg met de onderzoeksgroep, gereed zullen komen. Het ligt in het voornemen deze rapportages als bijlagen bij het eindrapport van de onderzoeksgroep te publiceren, naast het gebruik dat ervan in dat eindrapport zal worden gemaakt. Het gaat naast enkele kleinere rapporten om een drietal grotere rapporten:

- een historiografische analyse van de bestaande literatuur over beeldvorming inzake de Balkan en de geschiedenis van de regio als ook van meer specifieke visies op het conflict in en rond (het voormalige) Joegoslavië.
- een cultureel en historisch overzicht van Srebrenica en Oost-Bosnië alsmede van het leven in de enclave gedurende de periode 1992-1995, mede op basis van antropologisch veldwerk.
- een onderzoeksrapport inzake het nieuwsproces en de beeldvorming in de Nederlandse media over (de val van) Srebrenica.

In het onderzoek van het onderzoeksteam zelf is het werk in de grote archiefbestanden van de ministeries van Buitenlandse Zaken en Defensie grotendeels afgerond, al blijft het speuren naar restanten of op onverwachte plaatsen nog aanwezige documenten onverminderd doorgaan. In het archiefwerk gaat de aandacht nu grotendeels uit naar de, meestal minder omvangrijke, archiefbestanddelen van andere instanties, al of niet tot de overheid behorend (bijvoorbeeld ook van de politieke partijen en fracties in de Tweede Kamer) en naar de

archieven in het buitenland. Speciaal in het buitenland levert dat, zoals eerder gemeld, de nodige problemen op, omdat daar veelal veel striktere openbaarheidsregimes heersen dan in Nederland het geval is en omdat men daar minder geneigd is speciale regelingen ten behoeve van het onderzoek te treffen. De pogingen om langs andere wegen alsnog toegang tot de informatie te krijgen of vervangende bronnen te vinden worden met kracht en op gevarieerde wijze voortgezet. Het is niet in het belang van het onderzoek daarover in een voor de openbaarheid bestemde brief meer informatie te verschaffen dan al de vorige maal is gedaan.

Naast het werk in de archieven worden in toenemende mate en op grote schaal interviews afgenomen. Eind maart 1999 was een of meer malen gesproken met omstreeks 250 personen (getuigen en/of deskundigen) in binnen- en buitenland. Inmiddels is in het onderzoek het interviewen de kern van de activiteiten aan het worden. De bedoeling is in het najaar met alle relevante personen gesprekken te hebben gevoerd waarna in de schrijffase uiteraard nog behoefte kan bestaan om met enkelen nog nader te spreken. De archiefstudie is waar mogelijk de of althans een grondslag voor deze interviews.

Archiefstudies, interviews en literatuur leveren gezamenlijk de stof voor de zorgvuldige reconstructie van de gebeurtenissen en de analyses daarvan die in het eindrapport van de onderzoeksgroep zullen worden opgenomen. Reeds thans worden intern besprekingen en discussies gevoerd over opzet en inhoud van dat eindrapport. Het ligt in het voornemen rond de zomer van dit jaar met het schrijven van (delen van) dat rapport te beginnen, in de verwachting dat rond de jaarwisseling 1999-2000 enkele onderzoekers full-time met de samenstelling van dat rapport bezig zullen zijn, terwijl de anderen het onderzoek tot in de details zorgvuldig afwerken.

De in het vorige bericht vermelde niveaus zullen in het rapport op zorgvuldige wijze zowel afzonderlijk aan de orde worden gesteld als in hun wisselwerking worden geanalyseerd. Voor alle duidelijkheid herhaal ik dat het gaat om het internationale, het nationale (Nederlandse) en het lokaal-regionale niveau in het voormalig Joegoslavië. Steeds zal aandacht worden gegeven aan politieke, militaire en sociale factoren, alsmede aan de invloed van de media. Op alle niveaus wordt gekeken naar de verhoudingen tussen de rol van personen, structuren en conjuncturele ontwikkelingen. Een en ander zal in de relevante bredere contexten worden gezien. Tzamen zal dat leiden tot een breed opgezet rapport dat zal pogen alle relevante vragen zorgvuldig gedocumenteerd te beantwoorden.

Het lijkt verstandig naast deze op breedheid, diepgang en veelzijdigheid wijzende omschrijving ook te wijzen op de grenzen en enkele beperkingen van het onderzoek (voor zover die niet door ontoereikendheid van de bronnen worden veroorzaakt). Bij alle noodzakelijke lange termijnperspectief heeft het onderzoek vanzelfsprekend grenzen in de tijd. Eigen gerichte research vangt aan bij het uiteenvallen van het voormalig Joegoslavië in het begin van de jaren '90. De *terminus ad quem* is vanwege het nasleep-effect moeilijk precies aan te geven, maar voor de meeste aspecten zal de zomer van 1996 als eindpunt gelden. Voorts zal het eigen onderzoek in het voormalig Joegoslavië zich alleen daar waar dat strikt noodzakelijk is richten op andere gebieden dan (Oost-)Bosnië en in het bijzonder Srebrenica. Anders gezegd, het is niet de bedoeling de hele recente geschiedenis van de Balkan te schrijven. Voor de noodzakelijke context zal waar mogelijk uit de literatuur geput worden.

In het licht van recente vragen over de naspeuring naar vermiste personen, merkt het Instituut op dat, hoewel het lot van de bevolking een centrale plaats in het onderzoek inneemt, het zich niet richt op specifiek naspeuring van individuele vermisten (*tracing the missing persons*). Het Instituut is daartoe niet uitgerust en ziet dit belangrijke werk als een taak voor gespecialiseerde instanties, zoals het Internationale Rode Kruis. Uiteraard is het streven van de onderzoekers er wel op gericht in het rapport zoveel mogelijk informatie en analyses aan te bieden die kunnen bijdragen tot opheldering van het lot van de bevolking tijdens en na de val van de enclave.

Ik zend afschriften van deze brief aan Uw collegae van Buitenlandse Zaken en Defensie. Graag verzoek ik U deze brief ter kennisneming aan de (Commissies voor Defensie en Buitenlandse Zaken van de) Tweede Kamer toe te zenden. Ik spreek de hoop uit dat, indien de Tweede Kamer, zoals door de werkgroep Srebrenica voorgesteld, een Tijdelijke Commissie zal instellen om de politieke besluitvorming over deelname aan vredesoperaties te analyseren, inderdaad een *modus operandi* zal kunnen worden gevonden, waarbij door kruising van het onderzoek van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie wordt voorkomen.

Hoogachtend,

Prof. dr. J.C.H. Blom
Directeur Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie